

A büntetés-félbeszakítás gyakorlata

A büntetés-félbeszakításra vonatkozó jogi szabályozás alapjait az 1979. évi 11. tvr. tartalmazza, amikor meghatározza, hogy az elítélt szabadságvesztése fontos okból megszakítható. A szabályozáskor a jogalkotó abból a megfontolásból indult ki, hogy a végrehajtás tartama alatt előadódhatnak olyan körülmények, helyzetek, amelyek indokoltá tehetik az ideiglenes megszakítást.

A szabadságvesztés végrehajtásának félbeszakításán a jogerős ítéletben kiszabott és már megkezdett szabadságvesztés meghatározott tartamú megszakítását értjük. Az alkalmazás feltétele, hogy a félbeszakításhoz fűződő érdek nyomósabb legyen, mint a szabadságvesztés folyamatos töltéséhez fűződő büntetés-végrehajtási érdek, ezért a jogszabály nyomatékosan úgy fogalmaz, hogy „fontos okból” lehet a szabadságvesztést félbeszakítani.

Hivatalból és kérelemre

Alapvetően kétféle módon kerülhet sor a félbeszakítás alkalmazására: egyrészt hivatalból, másrészt kérelemre.

A hivatalból történő engedélyezés során a büntetés-végrehajtásnak nincs mérlegelési, javaslattételi szerepe, pusztán végrehajtja a félbeszakítás engedélyezésére jogosult döntését. Perújítási, kegyelmi kérelem, illetve törvényességi óvás benyújtása esetén van lehetőség a döntés meghozataláig büntetés-félbeszakítás engedélyezésére.

Büntetés-végrehajtási szempontból jelentősebbek a kérelemre történő félbeszakítási ügyek, mivel ezek intézése, illetve az engedélyezés a büntetés-végrehajtási tevékenység kereteiben zajlik.

A félbeszakítás iránti kérelmeket az elítélt, illetve az elítélt érdekében más személy is benyújthatja: zömmel a hozzátartozók, ritkábban ügyvédek terjesztik elő a félbeszakításra vonatkozó beadványaikat. Okok és indokok nincsenek meghatározva a jogszabályban, ezért az engedélyezési eljárásban részt vevőknek, valamint *a döntéshozónak kell mérlegelnie, hogy a kérelemben foglalt okok alapján indokolt-e a félbeszakítás.* A kérelmekben felhozott indokok rendkívül széles skálán mozognak. Legtöbb esetben lakásfelújítási munkák, az elítélt vagy hozzátartozója súlyos betegsége, családi kapcsolatok rendezése, mezőgazdasági munkák elvégzése szerepel a kérelmekben, de egészen extrém okok is előfordulnak, ilyen volt például, amikor az elítélt azért kért félbeszakítást, hogy házasságkötése előtt leendő aráját jobban megismerhesse. Engedélyezte is az intézet parancsnoka, a sors iróniája, hogy később a bv. országos parancsnoka (büntetés-végrehajtási delegáció vezetőjeként) egy svájci bv-intézetben találkozott az elítélttel. Hasonlóan érdekes félbeszakítási ok volt, amikor az elítélt felesége kérte, hogy férjének engedélyezzünk rövidebb tartamú félbeszakítást, mert teljesíteniük kell a lakásvásárlásnál vállalt második gyermeket, hiszen ha nem születik meg, elesnek a kedvezménytől.

Előfordult, hogy az elítélt élettársa nyújtott be kérelmet azzal az indokkal, hogy az elítélt eltávozása alatt részt vett egy személyiségfejlesztő tréningen és a továbbiakban is nagy szükség lenne — jövője szempontjából — a foglalkozásokon való részvételre.

A büntetés-félbeszakításra vonatkozó beadványt az elítéltnak (vagy más kérelmezőnek) írásban kell előterjeszteni és csatolnia kell a kérelemben foglalt indokok valódiságát bizonyító igazolásokat. Az elítélt — helyzetéből adódóan — nehezen tud eleget tenni kötelezettségének, de az ügyfelek által benyújtott kérelmek zöménél is a büntetés-végrehajtás szerzi be az okmányokat. Ez a körülmény a kérelmek nagy számát tekintve jelentős ügyintézési munkát hárít az engedélyezési eljárásban érintettekre. Másrészt elnyújtja az eljárást, sok esetben ugyanis előforul, hogy mire megérkezik a kért igazolás, a kérelem alapjául szolgáló okok idejüket múlták.

A kérelmező szempontjából bármennyire fontos ok szerepel a kérelemben, az engedélyezési eljárás során figyelembe kell venni, hogy az elítélt milyen magatartást tanúsít a büntetés-végrehajtási intézetben, illetve van-e a félbeszakítást akadályozó jogszabályi tényező. Nehézséget okoz a döntéshozónak az engedélyezéskor, ha a csatolt környezettanulmányok, igazolások hiányosak, vagy megállapítható, hogy nem személyes tapasztalatok útján készültek (hanem például az ügyfél bemondása alapján), ezért nem elégségesek a döntéshez.^x Ellenőrzéseink során viszont olykor azt tapasztaltuk, hogy a rövidebb tartamú (két-három napos) félbeszakítási kérelmeknél nemcsak az okmányok, de a beadványban felhozott indokok sem alapozták meg az eltávozást, ennek ellenére az intézet parancsnoka engedélyezte a félbeszakítást. Sejtéseink szerint ezek az engedélyek inkább jutalom jellegűek, mivel a jelenlegi szabályozás szerint az elítélt eltávozási esélye a büntetés-végrehajtási intézetből rendkívül korlátozott, és a parancsnokok így próbálnak kedvezni az arra érdemes elítélteknek.

A félbeszakítás tartama meghosszabbítható

Ha az eljárásban pozitív döntés születik, a fogva tartó intézet szabadítja az elítéltet. A félbeszakítás tartama nem számít be a szabadságvesztés tartamába, ezért az eredetileg megállapított szabadítási időpont kitolódik a félbeszakítás tartamával.

1991-ben — októberig — miniszteri hatáskörű kérelmet tíz esetben nyújtottak be, ezekből nyolcat engedélyezett az államtitkár, mivel leadott hatáskörben ő dönt ezekben az ügyekben. Országos parancsnoki hatáskörben 371 kérelemből 77, míg intézetparancsnoki fórumon 1801 beadványból 773 esetben engedélyezték a félbeszakítást.

Elutasítás esetén a hozzátartozó vagy az elítélt felülvizsgálati kérelmet (panaszt) terjeszthet elő. Az esetek többségében azonban egyszerűen új kérelmet nyújtanak be, javarészt ugyanazon okokra hivatkozva. Az ilyen beadványokat, mivel új tényeket, körülményeket — amelyek a korábbi döntés megváltoztatását indokolnák — nem tartalmaznak, az engedélyezési eljárás lefolytatásának mellőzésével el lehet utasítani.

Az engedélyezett félbeszakítás tartama meghosszabbítható. A jogszabály lehetőséget ad arra, hogy ha a félbeszakítás tartama nem volt elegendő az elítélt részére, hosszabbítást

^x Vigyáznunk kell arra, hogy a kérelem elutasításakor még véletlenül se hivatkozzunk, mondjuk, a környezettanulmány megállapításaira, hiszen ez kényelmetlen helyzetbe hozza a helyi önkormányzatot.

kérjen. A kérelmet megfelelő igazolásokkal kell alátámasztani, mert a korábban csatolt okmányok alapján engedélyezték a félbeszakítást, a hosszabbítási igénynél viszont a kérelmezőnek a hosszabbítás indokoltságát kell igazolnia.

A félbeszakításra bocsátott elítélre külön magatartási szabályok nem vonatkoznak, mint például pártfogó felügyelet esetén, ugyanakkor ha a társadalmi együttélés szabályait megszegi vagy a félbeszakítás indokoltága megszűnik, az engedélyezett megszakítás visszavonható, mégpedig az a fórum jogosult a visszavonás kérdésében dönteni, amely a félbeszakítást engedélyezte.

Előfordul, hogy az elítélt nem tér vissza a megjelölt napon, ilyenkor elővezetésére történik intézkedés, ha ez sem vezet eredményre, az intézet elfogatóparancs kibocsátását kéri a bíróságtól. Az összes engedélyezett félbeszakításból csekély a vissza nem térők száma, mintegy 5-10%. (Pontosan statisztikát nem vezetünk, általában rövid időn belül eredményes a rendőri megkeresés, de előfordult már olyan is, hogy az elítélt több mint egy évig volt engedély nélkül távol.)

Indokolatlan a fenyítés

A büntetés-félbeszakítási intézményt vizsgálva tapasztalható, hogy néhány büntetés-végrehajtási intézet helytelen gyakorlatot folytat, amikor a félbeszakítás lejártá után visszatérő vagy elővezetett elítéltet „félbeszakításról vissza nem térés címén” magánelzárás fenyítésben részesíti. Igaz, hogy az elítélt a büntetés további töltésére felhívó utasítást megszegi, de a büntetés-végrehajtás rendjét nem sérti, ezért indokolatlan a fenyítés kiszabása, figyelembe véve azt a körülményt is, hogy a szabadságvesztés tartamába nem számít be a félbeszakítás, illetve az engedély nélküli távollét tartama (tehát az elítéltnak mindenképpen a szabadságvesztés teljes tartamát kell letöltenie), azaz a büntető jogszabályhoz fűződő jogérdek nem szenved csorbát.

A hosszabb tartamú félbeszakítások ügyében országos parancsnoki vagy miniszteri szinten történik döntés az intézetekből felterjesztett anyag alapján. Az engedélyezési gyakorlatot figyelve megállapítható, hogy a döntési mechanizmus bizonyos fokig formálissá vált. A felterjesztett kérelmek mintegy 90-95%-ában az intézeti javaslattal megegyező döntés születik.

Jelenleg előkészületek folynak a büntetés-félbeszakítási jogszabályok korszerűsítésére, változtatására, ezért felmerült olyan elképzelés, hogy a jövőben (hiszen az intézetparancsnokok, illetve az engedélyezési eljárásban résztvevők kellő felelősséggel meg tudják ítélni, engedélyezhető-e hosszabb tartamú félbeszakítás) az intézetparancsnokok hatáskörébe tartozó félbeszakítások engedélyezési köre jelentős mértékben szélesedjen.

Dr. Sárdi Miklós